

Bilaga 1. Aktörers uppdrag och ansvarsområden

I denna bilaga beskrivs Region Västmanlands och länets kommuners ansvar för främjande, förebyggande, stödjande och vårdande insatser till vuxna med psykisk ohälsa, skadligt bruk och beroende eller samsjuklighet.

En kort beskrivning ges av aktörer som ansvarar för främjande och förebyggande insatser. Regionens och kommunernas verksamheter inom primär- och specialistnivå som utreder, ger insatser, vård eller behandling utifrån psykisk ohälsa, skadligt bruk och beroende eller samsjuklighet, beskrivs mer ingående.

Aktörerna har delats upp i tre nivåer som delvis överlappar varandra:

- Verksamheter med ansvar för hälsofrämjande och förebyggande insatser (den inre cirkeln i nedanstående modell)
- Verksamheter med ansvar för primärvård och utredning eller insatser vid lindrig till medelsvår problematik (den mittersta cirkeln i nedanstående modell)
- Verksamheter med ansvar för specialistvård och utredning eller insatser vid svårare problematik (den yttre cirkeln i nedanstående modell)

När en nivåns kompetens inte är tillräcklig ska andra nivåer kontaktas. Varje huvudman ansvarar för att respektive verksamhet har resurser för att utföra sitt uppdrag. Resursbrist på en nivå motiverar inte insatser på en annan nivå.

En kort beskrivning ges även av ytterligare aktörer som många gånger möter målgruppen men inte är en part i överenskommelsen.

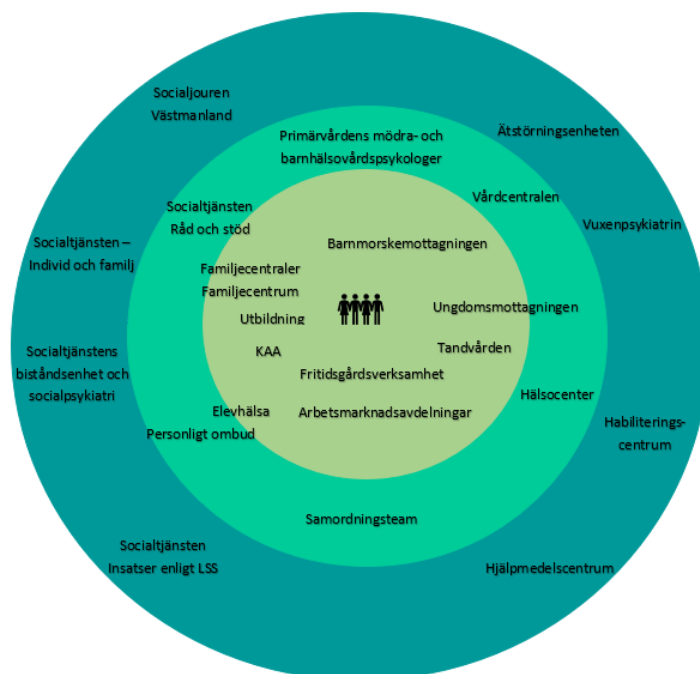

Bild som visar verksamheter utifrån tre olika vårdnivåer, från förebyggande till specialistnivå.

Hälsofrämjande och förebyggande insatser

Region Västmanland

Samtliga verksamheter inom hälso- och sjukvårdens primärvård och specialistvård samt tandvården kan få del av information från en patient eller dess närstående att individen har behov av råd, stöd eller insatser för sitt psykiska mående eller på grund av riskbruk, skadligt bruk eller beroende av substanser alternativt spel. Verksamheten ska då hänvisa eller hjälpa individen till berörd verksamhet.

Verksamheter som specifikt erbjuder hälsofrämjande och förebyggande insatser för målgruppen är ex tandvården, barnmorskemottagningen, barnvårdscentraler, hälsocenter, familjecentraler, familjecentrum, ungdomsmottagningen.

Länets kommuner

Samtliga kommunala verksamheter som möter målgruppen kan få del av information från individen eller dess närstående att individen har behov av råd, stöd eller insatser för sitt psykiska mående eller på grund av riskbruk, skadligt bruk, beroende av substanser alternativt spel. Verksamheten ska då hänvisa eller hjälpa individen till berörd verksamhet.

Verksamheter som specifikt erbjuder hälsofrämjande och förebyggande insatser för målgruppen är ex familjecentraler, familjecentrum, gymnasieskolors och anpassade gymnasieskolors elevhälsa, fritidsgårdar, kommunala aktivitetsansvaret, arbetsmarknadsavdelningar.

Primärvård, utredning och insatser vid lindrig till medelsvår problematik

Region Västmanland

Hälsocenter

Hälsocenters uppdrag är att stödja invånare som är i behov av levnadsvaneförändring inom fysisk aktivitet, matvanor, stresshantering, sömn, alkohol eller tobak. Hälsocenter är för de som fyllt 16 år och bor i Västmanland, kommer på egen vilja och motivation, och som kan tillgodogöra sig ett hälsosamtal. Hälsocenter finns i Fagersta, Köping, Sala och Västerås. De finns dessutom vissa dagar på vårdcentralerna i Arboga, Hallstahammar, Kolsva, Kungsör, Norberg, Skinnskatteberg och Surahammar. Hälsocenter erbjuder enskilda coachande samtal, föreläsningar och gruppaktiviteter inom bland annat hälsosamma matvanor, prova på mindfulness och träning. Verksamheten är kostnadsfri, med undantag av tobaksavvänjning.

Vårdcentralen

Alla invånare i Västmanlands län är normalt listade vid någon av länets vårdcentraler. Valet av vårdcentral är personligt. Vårdcentralen ska tillgodose patienternas behov av bedömning, rådgivning, behandling, omvårdnad, habilitering och rehabilitering på primärvårdsnivå. Flera yrkeskategorier kan vara involverade utifrån psykisk ohälsa så som läkare, kuratorer, psykologer, behandlare, sjuksköterskor, fysioterapeuter och arbetsterapeuter. Vårdcentralen ska integrera ett hälsofrämjande och förebyggande förhållningssätt i alla kontakter och i all vård och behandling. Vårdcentralen är ansvarig fram tills dess att patient som remitterats till specialistklinik gör sitt första besök där.

Primärvårdens mödra- och barnhälsovårdspsykologer

Primärvårdens mödra- och barnhälsovårdspsykologer är organiserade i en egen enhet och arbetar mot alla länets vårdcentraler. Mödra- och barnhälsovårdspsykologerna bedömer och behandlar lindriga till måttliga symtom på psykisk ohälsa hos gravida kvinnor och hos barn 0–6 år. För att få kontakt med mödra- och barnhälsovårdspsykologerna så behövs en remiss från barnmorskemottagningen eller BVC.

Länets kommuner

Råd och stöd

Socialtjänstens öppenvård eller råd och stödverksamhet är organiserad på olika sätt i länets kommuner, och kan ges enskilt och i grupp. Kommunerna ansvarar för att ge råd och stöd utifrån bland annat riskbruk, skadligt bruk eller beroende av substanser eller spel samt för personer med psykisk funktionsnedsättning.

Verksamheterna kan även inkludera råd och stöd utifrån våld i nära relation, eller stöd i föräldrarollen. Råd och stödverksamhet kan även vara integrerad med familjecentraler och familjecentrum.

Socialtjänsten ansvarar för att erbjuda stöd till anhöriga, vilket kan vara organiserat under socialtjänstens öppenvård. Den som behöver stöd kan vara anhörig eller annan närstående, vän eller andra personer som påverkas av någons substansbruk, spelbruk eller andra sociala problem. Stödet kan ske individuellt eller i grupp. Stöd till anhöriga sker i de flesta fall utan biståndsbeslut och dokumenteras inte.

Socialtjänsten erbjuder även stödgruppsverksamhet för barn och unga. Det kan se olika ut i kommunerna om stödgruppsverksamhet finns på den egna orten eller om samverkan sker mellan kommuner. Ansökan till stödgruppsverksamhet sker via socialtjänsten men vissa stödgrupper erbjuds även utan biståndsbeslut. Exempel på stödgruppsverksamhet är

- Gruppverksamhet för barn till föräldrar med riskbruk, skadligt bruk, beroende.
- Gruppverksamhet för barn till föräldrar med psykisk ohälsa.
- Gruppverksamhet för barn som bevittnat våld.

Vissa kommuner kan även erbjuda träffpunkter eller mötesplatser och vissa generella serviceinsatser.

Övrig verksamhet

Personligt ombud

PO (personligt ombud) stödjer personer med psykiska funktionsnedsättningar med uppdrag formade av den enskilde. Syftet med verksamheten är att personer med psykisk funktionsnedsättning ska ha en möjlighet att leva ett mer självständigt liv med möjlighet att ta del av samhällets utbud av vård, stöd, service, rehabilitering och sysselsättning på samma villkor som andra. PO är ett kostnadsfritt stöd, de arbetar på uppdrag av den enskilde fristående från myndigheter och vårdgivare.

Samordningsteam

Samordningsteam finns i flera av länets kommuner och drivs i samverkan mellan respektive kommuner, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt Region Västmanland. De finansieras till största delen av Samordningsförbundet Västmanland. Insatserna från samordningsteamerna är riktade till personer i arbetsför ålder och som behöver ett samordnat stöd i sin rehabilitering från minst två av de samverkande parterna. Syftet med insatserna är att individen som får stödet ska komma närmare en återgång till arbete, studier eller annan egen försörjning.

Specialistvård, utredning och insatser vid svårare problematik

Region Västmanland

Habiliteringscentrum

Habiliteringscentrum är en länsövergripande verksamhet som ger livslång rehabilitering till barn och vuxna med utvecklingsstörning, autism, medfödda omfattande och bestående rörelsenedsättningar samt omfattande och bestående synnedsättningar. Habiliteringscentrum erbjuder kartläggning, bedömning, behandling, stöd och uppföljning. Verksamheten riktar sig till både patienter och närstående. Habiliteringscentrum är ett komplement till övrig hälso- och sjukvård vilket innebär man i hög grad samverkar med övriga aktörer runt patienterna.

Hjälpmedelscentrum

På hjälpmedelscentrum finns specialistkompetens gällande hjälpmedel. Utprovning av hjälpmedel sker efter behovsbedömning av förskrivare inom hälso- och sjukvården. Förskrivare är vanligtvis arbetsterapeut, fysioterapeut, specialpedagog, läkare eller logoped. Hjälpmedelscentrum är en stödfunktion till länets förskrivare. I hjälpmedelscentrums utbud ingår hjälpmedel som underlättar vardagen för personer med rörelse-, kognitiva- och kommunikativa funktionsnedsättningar. Det finns också hjälpmedel vid personlig medicinsk behandling och inkontinenshjälpmedel. På Hjälpmedelscentrum kan barn och vuxna få information om, och tillsammans med sin förskrivare prova, olika hjälpmedel och bostadsanpassningar i dess rätta miljö. Det finns en visningslägenhet där man kan se hjälpmedel som underlättar vid kognitiva funktionsnedsättningar.

Insats enligt LSS – Rådgivning och annat personligt stöd

Insatsen rådgivning och annat personligt stöd kan personer som ingår i LSS-personkrets söka hos regionens LSS-verksamhet.

Vuxenpsykiatri

Vuxenpsykiatri är en länsövergripande specialistverksamhet med uppdrag att tillhandahålla bedömning, behandling och utredning för vuxna från 18 år, med svårare psykiatrisk problematik.

Öppenvården består av 10 Vuxenpsykiatriska öppenvårdsmottagningar i länet, fördelade på sju i Västerås, en i Köping, en i Sala och en i Fagersta.

Vuxenpsykiatriska äldremottagningen i Västerås är länsövergripande och är samorganiserade med geriatriken och primärvården. Målgruppen är äldre personer, över 65 år med psykiatrisk och somatisk samsjuklighet.

Beroendemottagningen i Västerås är en läns gemensam verksamhet som består av en öppenvårdsmottagning med kopplingar till övriga vuxenpsykiatriska mottagningar i Västerås, Fagersta, Köping och Sala.

Heldygnsvården består av fem vårdavdelningar med olika inriktningar.

Psykiatriska akutmottagningen har öppet dygnet runt och tar emot patienter från hela länet för akut psykiatrisk bedömning som inte kan hänvisas till primärvården eller öppenvården.

Lågt röskelmottagningen är en egen klinik men det är Vuxenpsykiatri som ansvarar för driften. Mottagningen är länsövergripande och erbjuder grundläggande hälso- och sjukvård för målgruppen personer över 18 år, hemlösa och personer i utanförskap. Mottagningen erbjuder även sprututbyte till personer som injicerar narkotika. Mottagningen samorganiseras med infektionskliniken med flera.

Ätstörningsenheten

Ätstörningsenheten är en länsövergripande verksamhet som finns på Västerås sjukhus. De vänder sig till individer som är i behov av behandling på specialistvårdsnivå. Ätstörningsteamet består av ett tvärprofessionellt behandlingsteam av behandlare med psykologisk och medicinsk kunskap.

Länets kommuner

Socialtjänsten är olika organiserade i olika kommuner gällande skadligt bruk och beroende, socialpsykiatri och LSS, även insatser kan variera. I detta avsnitt beskriver vi myndighetsutövning och insatser för vuxna som har behov av stöd utifrån ett skadligt bruk eller beroende (socialtjänstens individ och familj) och myndighetsutövning för vuxna som har behov av stöd utifrån psykisk sjukdom eller psykisk funktionsnedsättning (socialtjänstens biståndsenhet och socialpsykiatri).

Socialjour Västmanland

Socialjouren i Västerås är socialjour för länets samtliga kommuner. Socialjouren arbetar kvällar, nätter och helger för att hantera akuta sociala ärenden som inte kan vänta till socialtjänstens ordinarie öppettider. Socialjouren kan ge stöd till individer eller familjer i en svår situation och hanterar även ingripanden när barn far illa.

Socialtjänsten individ och familj

Socialtjänstens individ och familj, ansvarar för att ta emot ansökningar och anmälningar, bedöma och utreda enligt både Socialtjänstlagen (SoL), Lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Socialnämnden ansöker om vård enligt LVM och LVU, beslutar om insatser enligt SoL samt följer upp dessa.

Bistånd som riktas till vuxna med skadligt bruk och beroende eller samsjuklighet kan till exempel vara någon form av öppenvårdsinsats, kontaktperson, insatser för att komma ut i sysselsättning eller i vissa fall placering utanför det egna hemmet. När en individ har behov av insatser från flera aktörer ska dessa ske parallellt och samordnat oavsett huvudman.

Nedan beskrivs några insatser utifrån skadligt bruk och beroende, som kan ges efter individuella biståndsbeslut.

Öppenvården som beskrivs under råd och stöd, har även uppdrag att ge socialt stöd och behandling för att bryta riskbruk, skadligt bruk, beroende av substanser och/eller spel. Öppenvården ansvarar för att använda evidensbaserade metoder enligt Socialstyrelsens riktlinjer. Öppenvård behöver också finnas för personer med samsjuklighet där olika professioner samverkar för personens bästa. Gäller framför allt för personer med skadligt bruk eller beroende samt psykiatrisk problematik.

För vålds- och hederutsatta samt våldsutövare finns olika stöd och behandlingsinsatser i länet.

Boendestöd är ett bistånd enligt socialtjänstlagen som kan beviljas personer med skadligt bruk och beroende samt annan social problematik. Det är en praktisk, pedagogisk och social insats som syftar till att underlätta för den enskilde att hantera sin vardag. Insatsen kan ha ett mångsidigt innehåll och ska utformas individuellt för att passa den enskildes behov samt präglas av en hög grad av delaktighet.

Kontaktperson kan beviljas för individer med psykisk ohälsa, riskbruk, skadligt bruk, beroende, eller samsjuklighet där det bedöms finnas behov av stöd i sociala situationer.

En individ med skadligt bruk, beroende eller samsjuklighet kan behöva hjälp och stöd med både boende, omvårdnad och behandling. Socialtjänsten kan bevilja olika boendeformer utifrån individens behov. Det ser olika ut i kommunerna i länet vilka boendeformer som erbjuds i kommunens egen regi. I vissa fall finns behov av att placeras utanför den egna kommunen.

Ekonomiskt bistånd kan vara organiserat även under annan verksamhet än individ och familj, ex under arbetsmarknad. Verksamheter som utreder och beslutar om ekonomiskt bistånd samverkar ofta med kommunens olika arbetsmarknadsåtgärder.

Socialtjänstens biståndsenhet och socialpsykiatri

Socialtjänstens biståndshandläggare har ansvar för att ta emot och utreda ansökningar utifrån behov av stöd och omvårdnadsinsatser enligt socialtjänstlagen för den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt. Biståndshandläggare ansvarar även för att beviljade insatser följs upp. Biståndsenheten är olika organiserade i länets kommuner.

Syftet med insatserna är att individen ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå där de grundläggande behoven tillgodoses. Samverkan kan behövas med individ och familjeomsorg, vårdcentral eller specialistvård inom psykiatri. När en individ har behov av insatser från flera aktörer ska dessa ske parallellt och samordnat oavsett huvudman. Nedan beskrivs insatser som utförs av socialpsykiatri och i vissa fall äldreomsorgen.

Boendestöd är ett bistånd enligt socialtjänstlagen som är främst riktat till personer med en psykisk funktionsnedsättning, neuropsykiatrisk funktionsnedsättning eller intellektuell funktionsnedsättning som bor i ordinärt boende eller motsvarande. Det är en stödjande, motiverande och vägledande insats som syftar till att underlätta för den enskilde att hantera sin vardag. Insatsen ska utformas individuellt för att passa den enskildes behov samt präglas av delaktighet.

Kontaktperson kan beviljas för individer med psykisk funktionsnedsättning där det bedöms finnas behov av stöd i sociala situationer samt behov av att bryta isolering.

Det finns olika boendeformer inom vård och omsorg som kan beviljas för personer med psykisk eller fysisk funktionsnedsättning utifrån individuell bedömning. Boenden kan drivas i kommunens egen regi eller i privat regi.

Hemtjänsten är ett bistånd i form av service och personlig omvårdnad i den enskildes ordinära bostad eller motsvarande.

Utredning och insatser enligt LSS (Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade)

Socialtjänstens biståndshandläggare har ansvar för att ta emot och utreda ansökningar utifrån behov av stöd och serviceinsatser enligt LSS. Stöd enligt LSS kan man få om man ingår i den personkrets som lagen gäller för vilket är: Personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd, personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Stöd och service enligt LSS kan beviljas i form av:

- Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans
- Ledsagarservice
- Biträde av kontaktperson
- Avlösarservice i hemmet
- Korttidsvistelse utanför det egna hemmet
- Korttidsstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov
- Boende i familjehem eller i bostad med särskild service för barn eller ungdom.
- Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskild anpassad bostad.
- Daglig verksamhet

Ytterligare aktörer

Det finns många viktiga aktörer för målgruppen som inkluderas i överenskommelsen men som inte är part i överenskommelsen. Särskilt viktiga är individens eget nätverk med anhöriga och närstående.

Andra myndigheter som kan möta målgruppen är ex Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Migrationsverket.